

Gdzie randkował Tuwim - Literacka Mapa Województwa Łódzkiego

Literacka Mapa Województwa Łódzkiego to ciekawa inicjatywa zaproponowana przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi – jako część większego projektu „Łódzkie Czyta”, czyli kampanii społecznej realizowanej przez bibliotekę od 2012 roku. Pracownicy Działu Zbiorów Regionalnych stworzyli interaktywną mapę online z myślą o miłośnikach literatury pięknej i amatorach turystyki regionalnej. Twórcom przyświecał cel ukazania szerszej publiczności literackiego życia tętniącego na terenie województwa łódzkiego. Pomysł powstał w pięcioosobowym zespole i realizowany jest przez Joannę Kantykę, Agatę Chlebą, Jolantę Dominikowską, Bogusławę Kuc oraz Annę Stanisławską.

Literacka Mapa Województwa Łódzkiego składa się z dwóch integralnych części. Pierwsza, która powstała w 2018 roku – „Śladami Twórców” – umożliwia podążanie szlakiem życia i działalności znanych pisarzy, druga – „Tropem Fabuły” – pozwala zwiedzać miasta śladem bohaterów utworów literackich, których akcja rozgrywa się w naszym regionie.

Poznając województwo łódzkie „Śladami Twórców”, użytkownicy mogą znaleźć na mapie miejsca związane z zawodowym życiem wielu literatów, ale również z ich prywatnymi losami. Z mapy można dowiedzieć się, gdzie dany poeta się wychowywał, edukował i mieszkał, gdzie pracował nad swoimi dziełami, ale także w jakich miejscach wypoczywał, randkował i spotykał z przyjaciółmi. Użytkownik ma szansę poznać ciekawostki na temat wybranej postaci, które z pozoru wydawać się mogą mało istotne i wyrwane z kontekstu, jednak stanowią istotny, niejako uzupełniający element życiorysu artysty. Mapa pokazuje również pomniki, nazwane nazwiskami literatów ulice, szlaki turystyczne, place i parki.

Pracownicy Biblioteki polecają w szczególności trasy śladami twórców, którzy urodzili się na terenie województwa i pozostawili po sobie wiele „tropów”. Choćby dwóch znamienitych pisarzy – Władysława Reymonta i Juliana Tuwima. Z punktów na mapie dotyczących autora „Ziemi obiecanej” można np. wyczytać, że sławna lipa, pod którą młody pisarz przesiadywał, tworząc swoje pierwsze utwory: „Spotkanie” i „Komediantka”, rośnie w Prażkach w gminie Będków, opodal domu rodzinnego Reymontów. Natomiast w Rogowie pisarz zatrudniony był na kolei jako najniższy funkcjonariusz nadzoru robotników i tam również przeżył tragiczną miłość do Stefanii Kuluge, żony urzędnika kolejowego. Z mapy dowiemy się też o odbywającym się co roku w dniu urodzin pisarza (22 czerwca) Dniu Reymonta – święcie obchodzonym od 1998 r., organizowanym przez Studio Teatralne „Słup” i Marcela Szytenchelma. Impreza rozpoczyna się w Łodzi przy „Kufierku Reymonta”, a potem specjalnym pociągiem uczestnicy jadą do Lipiec Reymontowskich, gdzie bawią się całą noc.

Natomiast idąc śladem Juliana Tuwima, użytkownik ma szansę poznać wiele ciekawostek z życia pisarza w Łodzi. Mapa informuje, że gdy Tuwim mieszkał z rodzicami przy ul. św. Andrzeja (obecnie Struga), z okien swego pokoju obserwował konia, który widniał na budynku lecznicy dla zwierząt znajdującej się naprzeciwko, przy ul. Milscha (obecnie Kopernika). Ów koń stał się bohaterem kilku fragmentów „Kwiatów polskich” autorstwa Tuwima. Z mapy dowiemy się również, jaka była lokalizacja redakcji czasopisma „Nowy Kurier Łódzki”, na łamach którego Julian Tuwim debiutował w 1915 r. wierszem „Krwawy chleb”, podpisanym kryptonimem (j.). Następnie wskazać można ogródek Teatru Urania przy ul. Cegielnianej (obecnie Jaracza), gdzie poeta w 1915 r. wystawił swoją pierwszą rewię, podczas której szydził z fabrykantów, kamieniczników i innych dorobkiewiczów, a także park Helenów, gdzie Julian Tuwim chodził na randki, spotykając się m.in. z

późniejszą żoną – Stefanią Marchew.

Gdyby nie skrupulatna praca Działu Zbiorów Regionalnych, wiele równie ciekawych informacji nie byłoby zapewne upowszechnionych. Nieprzypadkowo Literacka Mapa Województwa Łódzkiego powstaje pod okiem pracowników tego konkretnego działu – to właśnie na podstawie zbiorów regionalnych zgromadzonych w bibliotece opracowywane są znane i nieznane sylwetki twórców i ich działalność na terenie Łodzi i regionu. – Przeglądaliśmy najpierw wszystkie książki, które związane są w jakikolwiek sposób z literaturą, ale także z turystyką, czytaliśmy monografie miast, gdzie często można znaleźć ciekawe wzmianki o osobach odwiedzających nasz region, przeglądaliśmy prasę przedwojenną. Bazowaliśmy też na takich źródłach jak pamiętniki, artykuły z czasopism współczesnych i archiwalnych, słowniki, księgi adresowe – mówi Joanna Kantyka, kierownik Działu Zbiorów Regionalnych Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Łodzi.

Po mapie użytkownicy mogą poruszać się przy pomocy różnych zakładek – jeżeli zależy nam na prześledzeniu obecności konkretnego pisarza w regionie, możemy wyszukać jego nazwisko w zakładce „osoby”, ale istnieje również możliwość wyboru konkretnego obszaru, miejscowości bądź powiatu, by zobaczyć zaznaczone tam ślady działalności literatów. Dzięki temu możemy sprawdzić, jakie osobistości żyły i działały np. w naszym rodzinnym mieście.

Jedną z najbardziej pożytecznych zakładek jest ta pod nazwą „kategorie”. Pozwala ona na wyświetlenie lokalizacji różnych miejsc, które prowadzą działalność związaną z literaturą, m.in. bibliotek, domów kultury, muzeów poświęconych literaturze, księgarni i antykwariatów. Przy punktach zamieszczone są krótkie opisy, które wskazują, jakie aktywności proponuje dana placówka – np. że przy Łaskim Domu Kultury funkcjonuje Grupa Literacka „Na progu”, a Centrum Animacji i Rewitalizacji „Rondo” w Łodzi (dawniej Bałucki Ośrodek Kultury „Rondo”, obecnie filia Miejskiej Strefy Kultury) promuje twórczość poetycką, organizując autorskie wieczorki młodych poetów, Konkurs Poetycki dla Młodych Twórców im. Zbigniewa Dominiaka „Moje Świata Widzenie” oraz wydając tomiki poezji. Dzięki zakładce „kategorie” mapę można przeszukiwać również pod kątem wydarzeń i imprez literackich oraz festiwali i konkursów oscylujących wokół tej tematyki. To niezwykle pomocne narzędzie choćby dla młodych twórców szukających możliwości zadebiutowania i rozwoju swoich umiejętności. „Kategorie” umożliwiają też sprawdzenie, jakie wydawnictwa i czasopisma literackie funkcjonują w naszych okolicach. Na terenie Łodzi wskazać można m.in. kwartalnik artystyczno-literacki „Arterie”, skupiony na prezentacji młodego pokolenia łódzkich pisarzy i artystów (niedawno ukazał się podobno ostatni numer), czy też wydawnictwa: Biblioteka, specjalizujące się w publikowaniu książek naukowych i literatury pięknej bądź Kwadratura (przy Łódzkim Domu Kultury), wydające głównie poezję współczesną. Mapa „Śladem Twórców” może być zatem źródłem informacji nie tylko dla zainteresowanych historią nieżyjących już pisarzy, ale również współczesnym życiem literackim – aktualnymi tendencjami na rynku wydawniczym czy twórczością debiutantów.

Druga część Literackiej Mapy Województwa Łódzkiego to mapa powstająca od 2016 roku, prowadząca użytkowników „Tropem Fabuły”. Jak wskazuje nazwa, przedstawia ona różnorakie miejsca opisane w tekstach literackich, a usytuowane w Łódzkiem. Dzięki niej można znaleźć np. budynek, w którym toczyła się akcja naszej ulubionej powieści kryminalnej bądź rzekę, która była metaforą w wierszu wybranego poety. Zwiedzając region „Tropem Fabuły”, możemy poruszać się po mapie na dwa sposoby – poprzez zakładkę „dzieła”, skupiając się wówczas na jednej pozycji książkowej znajdującej się w bazie lub obierając jeden ze stworzonych przez bibliotekę szlaków, m.in. trasę podróży i przygody, architektury i sztuki, fantastyki i grozy czy też ścieżkę historyczną lub ułożoną podług literatury dla dzieci. W bazie książek, których fabuła została w punktach naniesiona na mapę, znaleźć można m.in. „Szadź” – powieść kryminalną Igora Brejdyganta, która doczekała się serialowej adaptacji, „Przygody jeża spod miasta Zgierza” Wandy Chotomskiej czy

„Jabłoń” – autobiograficzną sagę rodzinną napisaną przez niemieckiego aktora Christiana Berkela, czyli opowieść o trzech pokoleniach rodziny autora, w której główny wątek dotyczy historii miłosnej Sali, berlińskiej Żydówki polskiego pochodzenia, i Ottona, chłopaka z rodziny niemieckich robotników.

Na razie baza pozycji do wyboru liczy 73 tytuły, ale jest ciągle powiększana przez pracowników Działu Zbiorów Regionalnych. Proces wprowadzania nowych treści jest długotrwały i mozolny, bowiem, jak opowiada Joanna Kantyka: – By nanieść na mapę województwa łódzkiego miejsca przewijające się w danej książce, musi ona zostać skrupulatnie przeczytana przez jednego z pracowników działu. Warto podkreślić, że mapę „Tropem Fabuły” tworzą jedynie trzy osoby: ja, Agata Chlebna i Jolanta Dominikowska, zatem baza dostępnych do wyboru pozycji powiększa się powoli, stopniowo z każdą przeczytaną przez pracownice lekturą.

Wybierając konkretny szlak, musimy liczyć się z tym, że na mapie pojawi się wiele punktów przypisanych do różnych dzieł literackich – taki sposób zwiedzania okolicy jest nieco chaotyczny, bowiem oznaczone miejsca, dotyczące wybranego przez nas zagadnienia, będą całkowicie oderwane od reszty kontekstu danej powieści. Jednak z drugiej strony taka forma poruszania się po mapie może być atrakcyjna dla osób, które chciałyby sprawdzić, w jakich utworach, których akcja osadzona jest w województwie łódzkim, poruszona została konkretna tematyka: kulinarna, wojenna czy dotycząca Łodzi robotniczej.

Zaletą mapy „Tropem Fabuły” jest przede wszystkim to, że pozwala czytelnikom niejako „wczuć się” w fabułę wybranej pozycji literackiej, ponieważ daje im możliwość zlokalizowania i bezpośredniego poznania charakteru i klimatu poszczególnych miejsc istotnych dla danej historii czy bohatera literackiego. Oprócz tego użytkownik ma okazję poznać nazwiska pisarzy, którzy w swoich tekstach wyznaczają miejsca akcji w województwie łódzkim. Dzięki temu czytelnicy, którym zależy na lekturze treści związanych np. z ich miejscem zamieszkania, mogą śledzić twórczość wybranych autorów i do swojej biblioteki wybierać właśnie ich dzieła.

Warto podkreślić, że Literacka Mapa Województwa Łódzkiego może stanowić bazę informacji nie tylko dla użytkowników indywidualnych, ale również dla przewodników i edukatorów, którzy na jej podstawie mogą wyznaczać trasy przewidziane dla większych grup zwiedzających dane miasto. Mapa niekiedy przedstawia informacje wyrwane z kontekstu – ciekawostki, które nie dają głębszego wglądu w życiorys danego literata, ale edukatorzy, którzy mają już pewien zasób wiedzy na dany temat, mogliby wykorzystać zaznaczone na mapie punkty do wzbogacenia własnej narracji i zbudowania szerszego kontekstu opowiadanej historii.

Co ciekawe, Wojewódzka Biblioteka Publiczna zaprasza użytkowników do współtworzenia mapy – na stronie projektu jest możliwość pobrania ankiety, za pomocą której chętni mogą zgłosić sylwetkę pisarza, który jeszcze na mapie się nie pojawił. Jest to szansa dla pasjonatów literatury, którzy chcieliby podzielić się swoją wiedzą na temat zapomnianego poety czy swojego przodka związanego z życiem literackim na terenie województwa łódzkiego.

Literacka Mapa Województwa Łódzkiego zawiera wiele ciekawych wątków i zaskakujących informacji i może być impulsem do podróży po regionie i zainteresowania się tekstami fabularnymi z regionalnym tłem wydarzeń. To projekt o dużym potencjale.

Maria Mażewska

Adres mapy: <https://literacka.lodz.pl>

Kontakt do Działu Zbiorów Regionalnych WBP: region@wbp.lodz.pl, tel. 42 663 03 23